

Artykuł 26

Habilitacja i rehabilitacja

1. Państwa Strony podejmą skuteczne i odpowiednie środki, uwzględniając wsparcie wzajemnie udzielane sobie przez osoby niepełnosprawne oraz wsparcie udzielane przez inne osoby, w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym uzyskania i utrzymania możliwie największej niezależności, pełnych zdolności fizycznych, intelektualnych, społecznych i zawodowych oraz pełnej integracji i udziału we wszystkich aspektach życia społecznego. W tym celu Państwa Strony zorganizują, wzmocnią i rozwiną usługi i programy w zakresie wszechstronnej habilitacji i rehabilitacji, w szczególności w obszarze zdrowia, zatrudnienia, edukacji i usług socjalnych, w taki sposób, aby usługi i programy:

(a) były dostępne od możliwie najwcześniejszego etapu i były oparte na multidyscyplinarnej ocenie indywidualnych potrzeb i potencjału,

(b) wspierały udział i integrację w społeczeństwie oraz włączenie we wszystkie aspekty życia społecznego, były dobrowolne i osiągalne dla osób niepełnosprawnych możliwie blisko społeczności, w których żyją, w tym na obszarach wiejskich,

2. Państwa Strony będą popierać rozwój szkolenia wstępnego i ustawicznego specjalistów i personelu pracujących w usługach habilitacji i rehabilitacji.

3. Państwa Strony będą promować dostępność, znajomość i korzystanie w procesie habilitacji i rehabilitacji z urządzeń i technologii wspomagających, zaprojektowanych dla osób niepełnosprawnych.

1. PROGRAMY I USŁUGI HABILITACJI I REHABILITACJI ADRESOWANE DO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH, OBEJMUJĄCE RÓWNIEŻ WCZESNE ROZPOZNAWANIE I GRUPY SAMOPOMOCY

Informacje dotyczące świadczeń w zakresie habilitacji i rehabilitacji przedstawione są jako odpowiedź na pytania dotyczące artykułu 19 (prowadzenie życia samodzielnie i przy włączeniu w społeczność), artykułu 24 (edukacja), artykułu 25 (zdrowie), artykułu 27 (zatrudnienie).

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nakłada obowiązek realizacji zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej.

Rehabilitacja społeczna ma na celu umożliwianie osobom niepełnosprawnym udziału w życiu społecznym i jest realizowana przede wszystkim poprzez:

- wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej,
- wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych,
- likwidację barier, w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji,
- kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym przewiduje, że jednostkom tym może być zlecane:

- prowadzenie rehabilitacji w różnych typach placówek,
- organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej - aktywizujących zawodowo i społecznie,

- organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów, kadry i wolontariuszy bezpośrednio zaangażowanych w proces rehabilitacji zawodowej lub społecznej osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących procesu integracji osób niepełnosprawnych w najbliższym środowisku i społeczności lokalnej, zwiększania ich aktywności życiowej i zaradności osobistej oraz niezależności ekonomicznej, podnoszenia umiejętności pracy z osobami niepełnosprawnymi, w tym sprawowania nad nimi opieki i udzielania pomocy w procesie ich rehabilitacji,
- prowadzenie poradnictwa psychologicznego, społeczno-prawnego oraz udzielanie informacji na temat przysługujących uprawnień, dostępnych usług, sprzętu rehabilitacyjnego i pomocy technicznej,
- prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć, które:
  - mają na celu nabywanie, rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania,
  - rozwijają umiejętności sprawnego komunikowania się z otoczeniem osób z uszkodzeniami słuchu, mowy, z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną,
  - usprawniają i wspierają funkcjonowanie osób z autyzmem i z niepełnosprawnością intelektualną w różnych rolach społecznych i w różnych środowiskach.

Działania te finansowane są przez PFRON.

W 2009 roku 13 samorządów wojewódzkich zlecało fundacjom i organizacjom pozarządowym zadania o charakterze regionalnym, na realizację 267 umów wypłacono 5.115.707 zł (o 77% więcej w stosunku do roku poprzedniego). Największy udział miało organizowanie imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych, prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć usprawniających oraz organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin. 62 powiaty podpisały 282 umowy na 5.495.954 zł. Największy udział miały prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć usprawniających, prowadzenie rehabilitacji w różnych typach placówek, organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów i warsztatów dla członków rodzin oraz organizowanie imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych.

Na poziomie centralnym organizacje pozarządowe realizowały projekty opracowane zgodnie z konkursową procedurą zasad zlecania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej przyjętą przez PFRON. Dofinansowano projekty 49 organizacji pozarządowych w zakresie wejścia na rynek pracy, zwiększenia samodzielności, wsparcia integracji poprzez poradnictwo psychologiczne, społeczno-prawne oraz udzielanie informacji dotyczących możliwości uzyskania różnego rodzaju pomocy. Dofinansowano także projekty o charakterze ciągłym, które dotyczyły prowadzenia przez organizacje pozarządowe rehabilitacji w placówkach specjalistycznych. Wsparto również projekty wieloletnie. Na zadania zlecone organizacjom pozarządowym wydatkowano 161.250.000 zł.

W ramach priorytetu 5 „Opieka zdrowotna i opieka nad dzieckiem” Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego realizowane są projekty mające na celu integrację dzieci niepełnosprawnych z pełnosprawnymi, na przykład tworzenie grup integracyjnych w przedszkolach i klas integracyjnych w szkołach oraz integracyjnych zajęć pozaszkolnych, realizacja programów przygotowujących dzieci do życia w zintegrowanej społeczności. Wyłącznie do dzieci niepełnosprawnych skierowane są dwa projekty:

- Projekt PL0057 Rozwój usług edukacyjnych i rehabilitacyjnych w Ośrodku 'Radość Życia' w Sandomierzu, realizowany przez Caritas Diecezji Sandomierskiej. Celem projektu o wartości 2.376.820 EUR jest stworzenie warunków kompleksowej rehabilitacji i edukacji dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym poprzez:

- utworzenie szkoły specjalnej, przysposabiającej dzieci i młodzież niepełnosprawną intelektualnie do podjęcia pracy w dorosłym życiu,
  - remont i wyposażenie budynku szkoły,
  - prowadzenie zajęć lekcyjnych oraz rehabilitacji dla dzieci niepełnosprawnych intelektualnie.
- Projekt PL0358 "3w1"-zwiększenie dostępu do zintegrowanych usług rehabilitacyjno-edukacyjno-społecznych dla dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin na Zamojszczyźnie, realizowany przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym "Krok za krokiem" w Zamościu. Celem projektu o wartości 747.710 EUR jest renowacja i wyposażenie terapeutycznego skrzydła budynku ośrodka Rehabilitacyjno-Terapeutycznego dla dzieci niepełnosprawnych w Zamościu w sprzęt medyczny i rehabilitacyjny. Projekt przewiduje:
- zwiększenie dostępu do zintegrowanych usług rehabilitacyjno – edukacyjno - społecznych dla dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin na Zamojszczyźnie,
  - poprawę jakości i efektywności tych usług,
  - usprawnienie specjalistycznej kompleksowej opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi i ich rodzinami.

Dodatkowo w ramach Celu 2 obszaru tematycznego „Ochrona zdrowia” Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy (alokacja - 23 mln CHF) do 2017 realizowane będą programy mające na celu wspieranie domów pomocy społecznej lub placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz ich personelu. Wśród domów pomocy społecznej wsparciem mogą zostać objęte instytucje całodobowe dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, osób niepełnosprawnych fizycznie. Programy mają na celu polepszenie warunków życia mieszkańców, a także jakości dostarczanych im usług oraz warunków pracy personelu domów pomocy społecznej lub placówek opiekuńczo-wychowawczych. Każdy z programów składa się z 3 komponentów:

- poprawa infrastruktury domów pomocy społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych poprzez realizację programów naprawczych, w tym inwestycji lub przebudowy/rozbudowy/modernizacji, także zadań związanych z zakupem niezbędnego wyposażenia i sprzętu lub ich renowacji,
- podnoszenie kwalifikacji personelu domów pomocy społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych, głównie pracującego bezpośrednio z ich mieszkańcami,
- poprawa jakości usług pielęgniarских dla mieszkańców domów pomocy społecznej, obejmujący wspieranie kwalifikacji zawodowych pielęgniarek/pielęgniarzy pracujących w domach pomocy społecznej, wyposażenie domów pomocy społecznej w sprzęt niezbędny dla pielęgniarek/pielęgniarzy do świadczenia usług - stanowiący minimalne konieczne wyposażenie pielęgniarki.

2. GWARANCJE, ŻE KORZYSTANIE Z USŁUG I PROGRAMÓW HABILITACJI I REHABILITACJI JEST DOBROWOLNE

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz akty wykonawcze do niej nie przewidują przymusu udziału w programach rehabilitacji, nie uzależniają także uzyskania jakiegokolwiek dofinansowania z PFRON od korzystania z rehabilitacji w jakiegokolwiek formie.

3. PROMOWANIE SZKOLEŃ OSÓB ZAWODOWO ZAJMUJĄCYCH SIĘ HABILITACJĄ I REHABILITACJĄ ORAZ OSÓB ZATRUDNIONYCH W SEKTORZE USŁUG HABILITACJI I REHABILITACJI

Kształcenie osób zatrudnionych w systemie opieki zdrowotnej oraz podnoszenie ich kwalifikacji odbywa się w ramach określonych przepisami dotyczącymi kwalifikacji do wykonywania odpowiedniego zawodu medycznego.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie warsztatów terapii zajęciowej możliwe jest finansowanie szkoleń związanych z działalnością warsztatu terapii zajęciowej, dla pracowników warsztatu, ze środków PFRON. Pracownicy ci są jedyną grupą zawodową zajmującą się rehabilitacją, która ma zagwarantowane finansowanie szkoleń.

Pracownicy innych instytucji są szkoleni zgodnie z możliwościami finansowymi danej placówki oraz przyjętym przez nią planem szkoleń.

4. UŁATWIANIE DOSTĘPU DO I UPOWSZECHNIANIE WIEDZY O WSPOMAGAJĄCYCH URZĄDZENIACH I TECHNOLOGIACH HABILITACYJNYCH I REHABILITACYJNYCH DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Informacja o Programie „Ośrodki Informacji dla Osób Niepełnosprawnych 2008” – patrz artykuł 8.

Popieraniu programów zmierzających do zapewnienia możliwie najszerszemu kręgowi osób niepełnosprawnych dostępu do informacji oraz udostępniania ich we właściwej formie, realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty) służy ogólnopolski konkurs „Równe szanse, równy dostęp”, organizowany przez PFRON od 2003 roku. Nagrodzono:

- w 2005 roku: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Braniewie - „Centrum Informacji Społecznej w Braniewie”, Miasto Białogard - „Zintegrowany system informacji dla osób niepełnosprawnych w Białogardzie”, Urząd Miasta Poznania - „Wiedza dostępna dla wszystkich - udostępnianie i uprzystępnianie informacji osobom niepełnosprawnym”,
- w 2006 roku: Urząd Miasta i Gminy Września - projekt „Września bez barier - informacja dla każdego”,
- w 2008 roku: Gminę Żyraków - „Zakres działań gminy Żyraków na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych - Gmina przyjazna osobom niepełnosprawnym”, Gminę Jedlicze - „Kurs języka migowego” (wszyscy urzędnicy gminy zostali przeszkoleni w zakresie umiejętności posługiwania się językiem migowym), Gminę Miękinie - „Partnerstwo lokalne na rzecz informacji osób niepełnosprawnych, niepełnosprawni-wspieramy z pasją”,
- w 2008 roku: Samorząd Terytorialny Siemianowic Śląskich - „MICRO BUS - Wdrożenie Micro sieci komunikacji dla osób niepełnosprawnych ruchowo”, Starostwo Powiatowe w Kartuzach - „BITON – Bank Informacji Turystycznej dla Osób Niepełnosprawnych”, Urząd Miejski w Łodzi - „Informator dla rodziców dzieci z zaburzeniami w rozwoju”,
- w 2009 roku: Miasto Gdańsk – „Na Gdańskiej Fali. Nowatorskie środki przekazu dla osób z niepełnosprawnością intelektualną”.

Projekty, których przedmiotem jest pomoc bezpośrednia lub inne nowatorskie rozwiązania służące wyrównywaniu szans w dostępie do rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, realizowane przez gminy i powiaty, mogą od 2003 roku uczestniczyć w ogólnopolskim konkursie PFRON „Równe szanse, równy dostęp”. Nagrodzeni w:

- 2004 roku: Starostwo Powiatowe w Turku - „Wolni od barier i nierówności” - Powiatowy Program Promowania Działań Zapobiegających Społecznemu Wykluczeniu Osób Niepełnosprawnych, Urząd Miejski w Szczecinie - „Asystent osoby niepełnosprawnej”,
- w 2006 roku: Urząd Gminy w Trzebowniku - projekt Gminnego Centrum Dzielnej Aktywności dla Dzieci i Młodzieży,
- w 2007 roku: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gnieźnie - „Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych AKORD - budowanie lokalnej sieci oparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi”, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tczewie - „Bank czasu - Bankiem życzliwości”.

Ustawa o pomocy społecznej zobowiązuje pracowników socjalnych do udzielania osobom zgłaszającym się pełnej informacji o przysługujących świadczeniach i dostępnych formach pomocy. Każda osoba, w tym niepełnosprawna, uzyska w ośrodku pomocy społecznej niezbędne informacje, w formie ustnej lub pisemnej.